

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

I. szám 1892.	KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.	226. sz. 1910.
------------------	-------------------------------------	-------------------

Kárpáti levelek.

A gyergyóbékási szoros.¹

Írta: L. Gyárfás Győző.

III.

Erdély fenséges sziklás hegyvidékének nincs festője!
Alföldi pusztának, nádasnak, csöndes vízpartoknak hivatott művészei támadtak.

Spányi Béla kimeríthetetlen változatokban örökíti meg azt a merengő hangulatot, amely bölíngató fűzek alján, gyepes vízparton meglep. Nem zavarja ott a néma csöndet semmi sem; mozdulatlanul álldogál magában egyetlen társaságunk: a hosszulábú gólya; csak sejdítjük, hogy apró madárkák egymást kergetve csicseregnek a galyak között.

Bajos Balatonnak prófétája vala a „*kisképek nagymestere*“: *Mészöly Géza*, akinek kezei alul lesték ki ahhoz értők a belső „*magyar tengert*“ dicsőítő egyegy kedves festményét.

Tengerparti sziklákon megtörő hullámok harsogását véljük hallani *Mendlik Oszkár* képeinek láttára, a szikla azonban nála is csak arra való, hogy a hullámcsapást magasabbra vesse.

Nadler Róbert mozgalmal képein a tengerparti szirt talán *célképen* érvényesül. Hiába küzdök vele a nyughatatlan, örökmozgású víztömeg: a szirt áll szilárdan, rendületlenül, míg a támadó hullám fehér habba zúzódva kénytelen visszavonulni, hogy újabb támadásra gyűjtsön erőt.

Gyönyörködve tekintünk előbbi közleményünkben reprodukált *Tolnay*-festményre, a melynek közléséhez a *Könyves Kálmán*, ez az előljáró műkereskedő magyar vállalatunk, mint kiadó szíves volt hozzájárulni. Ezen a képen a *sziklaszoros* teszi érzékelhetővé a „*Hajnalhasadás*“ allegoriáját, a midőn a rózsásujjú, harmathintő nemtő intésére felragyog a *Világosság* biboros pirja s letiporva rebben tova a *Sötétség*.

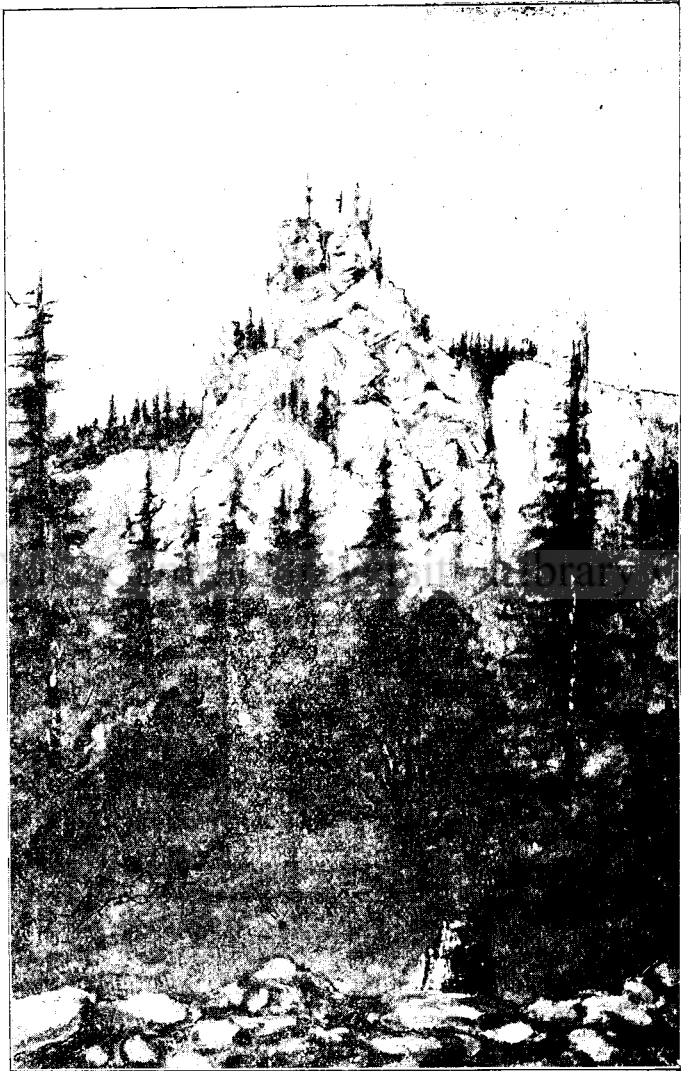
De határozottan: „*sziklaművésznők*“ nincs nekünk, nincs egy magyar *Normann* Axelünk! A kinél, a norvég fjordok világismert festőjénél, senki *geologus* tökéletesebben nem írta le a sziklaszirt alakulását, szerkezetét, méreteit, színpompáját. Azt a tükrözést pedig, amit a fjordnak sötétségbe vesző azuros mélységei visszavernek, bravurosabban nem festette meg senki az északi *Normannál*, aki életcéljául tűzte, hogy mindig azokat a ragyogó pom-

¹ Lásd az „Erdély“ folyó évi 4. és 5. számát.

pájú sziklákat fesse, amelyeknek saját külön élete van. Mert Normann képein élnek a sziklák!

*

A gyergyóbékási szorosban bolyongva, ismételten feltámad bennünk a vágyakozás : vajha Erdély Kárpátjai támasztanának maguknak egy saját Normannt! Isteni témák tömege van itt egymásra halmozva a tájképfestő ecsetje számára, akinek azonban mindenek fölött kell hogy birjon, teremtésbeli kva-

BÉKÁSI-SZOROS. SZERELMESEK.

lifikáció képen a hegynek, a sziklának, akkora *szeretetével*, a minő azé a norvég emberé az ő fjordjai iránt. És a mennyire szeretik az Alföld piktorai a *Petőfi* dalában örökkön viruló végtelen síkságot, avagy a pásztorból világhírű festővé avanszált *Segantini* szerette az ő ridegnek látszó hegységét, örökös léghuzamával, juhaival, teheneivel, a hegyi forrás vizét markukból szürcsölő jámbor lakosaival együtt.

Szeged városából való *Tölgyessy* Arthur művésztünk műcsarnokbeli gyűjteményes kiállításán épen most mutatja be szépséges képekben az Alföld rónáját, ahol:

„Délibábos ég alatt kolompol
Kiskunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémű kútnál
Széles vályú kettős ága várja . . .“

Kétlem, hogy az *Aranysugarak* festője a tölgyesi szorosban, Csikországbán járt volna; tölgyfát nem festett, tölgyesi tájat sem. Pedig nagyon szeret fákat festeni, amit képei bizonyítanak. Van köztük: „Jegenye“, „Vén almafa“, „Erdőszéle“, „Nyírfák“, „Nyárfaerdő“, „Diófa-utca Kemenesen“, „Füzes“, „Bükköserdő“, „Berek“, „Erdő“, „Facsoport“ stb. című. De tölgyfáját nem láttam, annál kevésbé tölgyesi tájképét; hiába, hogy ő *Tölgyessy*. *Kárpáti fenyőfát* sem fest!

BÉKÁSI-SZOROS. TÜNDÉRKERT.

Egy másik, most bemutatott kiállításon a *Nemzeti Szalonban* *Glac*z Oszkár gyűjteményes festményei között egy-két képen legalább hegyvidék is szerepel.

„Fogarasi táj“, „Felhős Bucsecs“, „Pillantás a Királykőre“, „Erdélyi táj“ képei a kisméretűre szabott vásznak dacára is, kellemesen kötik a figyelmünket. Hát még ha nem kímélte volna a festővásznat, amiből az ő Balatonképei számára szintén oly bőven szabtak!

* * *

A békási szorosbeli Gyilkostót környező szirteknek s a Gyilkoshasadékot határoló sziklacso-

portok változatos alakzatainak leírására igazán gyöngye a toll s nem elégséges a betű. Meg kell azokat nézni és mielőbb le kell azokat festeni.

Regénye is van a Gyilkostónak, amely a „*Jövészadban*“ játszik. Születésénél egyéb hagyomány nem fűződik hozzá. Nagyszerű regénye, amelyet Jókai fantáziája gondolt ki, sohasem fog megvalósulni; azonban a természet-szülte csodás alakulások, mindörökre tovább gyönyörködtetnek.

A tó jövődjé igen egyszerű. Óriásnyira megnőtt pisztrángok tenyésznek továbbra is vízben; de a liasmészkö-medence nem fog átalakulni „*dágvánnyá*“, földalatti gázoktól pöffedező mocsárrá, amelyből gőzöket fuval ki a földalatti kráter.

Csavart, kigyózó füstoszlopokat sem fujnak ott ki tölcséres kémények a

föld rejtett mélységeiből; a föld nem ég lábunk alatt; de a nyári eső után szelid ködfoszlányok törnek a magasba; a regénybeli *gyilkos* kénszag helyett pedig fenyőerdő üdítő illatát hordja szerte-szét éltető napsugártól enyhére melegített szellő.

Mert a Gyilkostó környéke egyáltalában nem hasonlít sem a torjai *Bálványosfüred* kihalt kratervidékéhez, sem pedig *Málnásfürdő*, *Sugás* és *Kovászna* iszapvulkánjaihoz, amelyek savanyú-vizeket és természetes, gyógyító gázokat ontanak a forrásokból és mofettákból szenvedő emberek gyógyulására. Még csak világító- és fűtő anyagnak alkalmas földgázok sem fognak a Gyilkostóból fejlődni!

A lemondás fájdalmait szenvedve, bele kell nyugodnunk tehát a rideg valóságba: *Tatrangi Dávid ichorja* nem terem a békási szorosban.

Hanem terem ott a jövőendő építő anyagául hivatott vasbetonhoz való cement, mész, agyag és vas. Terem Gyergyószentmiklós mellett nemes márványa Gyergyószárhegynek, Vaslábnak és rézérc Balánbányának. A jövőendő titka: vajjon nem a szépséges di. rói kőzetnek égszinkékszodalit-jegeceiből fogja-e valamelyik *előjövőendő* aéronauta a törhetetlen, rugalmas *hyalichort* — lecsapolni.

Mert a kísérletező repülőgépek számtalan szisz témái, modelljei; a monoplánok, bi-triplánok, a szitakötők és skatulák változatos és csodálatos alakjai s a tömegkísérletezés dacára: még sokáig megoldatlan lesz a Jókai-

féle *aerodromon* problémájának: az *igazi repülőgépnek* a megkonstruálása; elpusztíthatatlan anyagból olyan szerkezet megalkotása, a melyben „az ember és az Isten csókja találkozott! Az ész és az ég villámszikrái.“

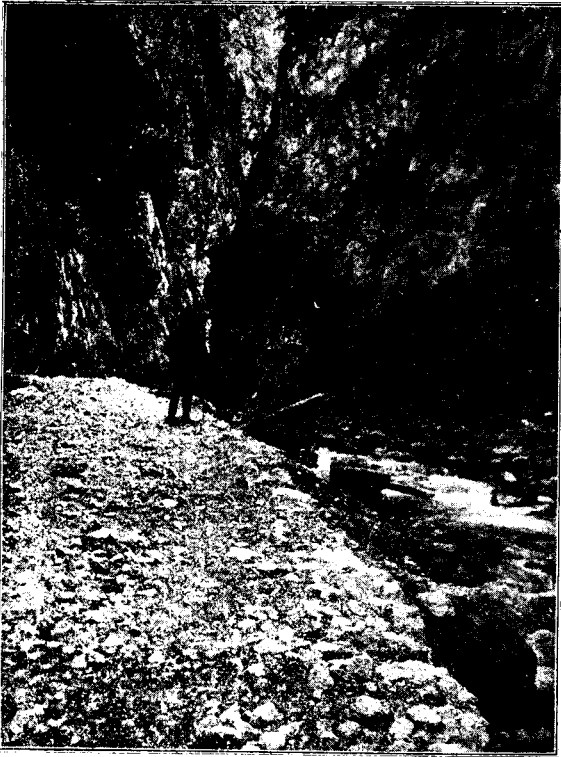
Marconi et consortes legyenek a tanuink arra, hogy Zeűsz nem veri már okvetelenűl bilincsbe az égi szikrát csenő Prometheűsz! Mindazonáltal még mindig keselyű-marcangolás fájdalmait fogja szenvedni sok nagyratörő aviatikus — valameddig meg nem születik az igazi — *Tatrangi Dávid*.

Eladdig a bátor *Chaver*-k még vajmi számosan fognak *Ikárusz* sorsára jutni, aki legalább: „*icariis nomina dedit aquis*“; s nem rémes-e, hogy az Alpok és a Kárpátok, a Hymalája és Kordillérák, avagy az oceánok keresztül röplésének sikere pillanatában, — még mindig ott fog leselkedni az ádáz — *Halál*: valameddig a repülő ember a *sajátkező villámcsapásával* nem lesz képes a zörgő csontvázú gonosznak lesújtására.

* * *

BÉKÁSI-SZOROS. A SZIKLASÁTOR.

BÉKÁSI-SZOROS. POKOLTORKA.

BÉKÁSI-SZOROS. KŐSZEG.

A mészkőszirtek alakutánzó hajlandósága és képessége feltűnő alakzatokat, képmásokat, szobrokat, figurákat mintázott a gyergyóbékási szorosban is. Figyelmes szemlélődő, minden vezetés nélkül is rátalál ott azokra a meglepő és — ha már maga a feltételezés is képzelenség nem lenne — emberkéz beavatkozásának tulajdonított, csodálatos szirtalakzatokra. Nem a plasztika formálta azokat. Az idők viharai, hőséggel, fagygyal segédkezve csiszolták a tömerek méretű nyers szobrokat, amelyek látványosság számba mennek s a fantáziát végtelenül kellemesen képesek foglalkoztatni.

Itt maga a nagy természet szeszélye utánoz emberi alakításokat. Ő, a *végtelen* választ modelljének kisserűt, emberi dolgot; de másolata oly imponáló méreteivel és annyira groteszk formálásában, hogy a láttával felkeltett bámúlat észrevétlenül is átmegy a humor szelid mosolyába!

Csak néhány, különösen meglepő ily alakzatot említünk meg, A „*Gyilkos hegy*“ mögött, a kis mellékvölgy torkolatában a „*Diplomata*“, akár egy — Kaunitz herceg. A Gyilkos szorulatban a „*Szerelmek*“ ölelkező sziklája; s a *Pokoltorka* szakadékban pedig a „*Nagy Budha*“ ékes képmása; lejjebb, Békás-telep elején, a baloldali sziklahasadékban, a meglepően nagyszerű „*Szűz Mária*“ szobor, válain köpenyvel, kibontott hajjal, fején koronával; mintha Murillónak a Pradoban őrzött, de — János

jelenései alapján — talán harminczszor is megfestett *Immaculata* képe szolgált volna ennek a mintájául.

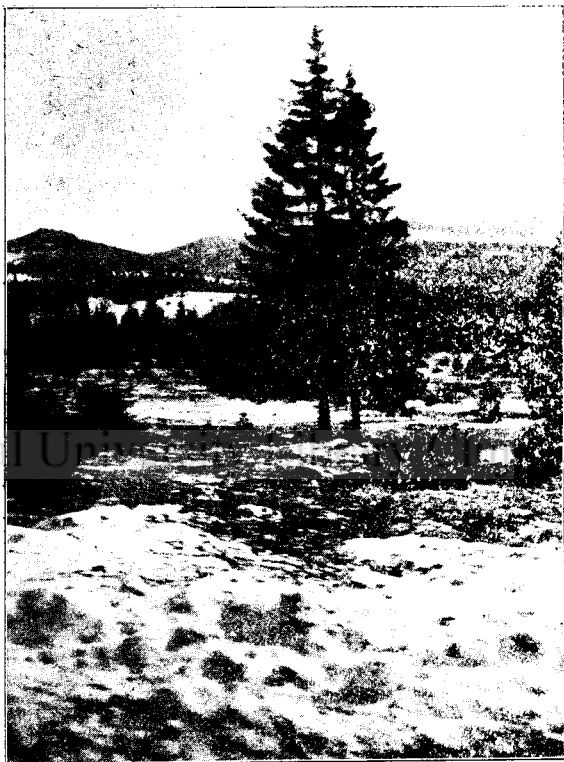
*

És élet van ebben a vadon sziklahasadékban! A törtető hegyi patak hol sugó, hol zúgó nótával kísér; a sziklaösvény mentén a hegyvidék kedves flórája virul ki a sziklarepedésekben megfogózkodó puha mohaszőnyegekből. Május hónapban dus girlandokban kuszik fel magasra, a sziklába kapaszkodó fenyőtörzsre a kék fürtös *cobea scandens*; amit a műkertész csak kétségbeesett türelemmel képes cserépbén kivirágoztatni: itt szerte-szét szaladgál és kuszik.

Kövér sziklarózsák: *sempervirens* csokrai mellett — csipkés és csillagos gyöngéd *saxifragák* törlik, repesztik észrevétlenül a rideg fehér sziklát — termékeny fekete televény-nyé, mely a kecses *campanulák* egész gyűjteményét táplálja s igazi virágházi példányoknak beillő, pompás *delfiniumokat* hizzal ki augusztus derekára ez a finom keverésű humusz.

S amint az útmenti növényzetről a reggeli harmatot felszárítja a fenyőillatot szárnyára kapó nap-sugár: zsongásnak indul a sziklaszoros bogársága.

A gyűjtő elébe készen oda röpülnek a csinos cincérek, a virágbogarak s rövidesen egész gyűjteményük szaporodnak a szaladgáló falánk futoncok. Mekkora öröm, mikor a bogarász egymásra foghatja el gyűjteménye számára a tovairamodó, aranyos vörös-zöld színben pompázó *carabus auratus* s először látja életében elevenen a nagy, sötét, ripacsos *bőrfutoncot*, egy óriás *Procrustest*, vagy talán épen egy *Procerust*. Akkora gyönyörűséget csak a bogarász turista képes érezni!

BÉKÁSI-SZOROS. ROMÁNIAI HATÁR.

*

Mintha már látnók, hogy a Gyilkostó mellékén, a pompás új út mentén csinos apró házikók minő tömege nőtt ki az öblökben, a hegyoldalakból. A tó felszíne megtisztítva, a fatörzsroncok eltávolítva, gondozott kis kertek a házak körül! Olcsó, pompás nyaralótelep és minő egészséges! A neve sem „gyilkos“ többé! A „Gyergyói nemzeti park“-ban hírneves, mintaszerű, terjedelmes kis ipartelep működik, szerszámgépek tömegével. A tó lefolyó vize hajtja a villamos hajtóerőt szolgáltató turbinákat. A telep mindenik lakója, téli, nyári vendége dolgozik. Mert itt mindenkinek érteni kell valamely mesterséghez! . . .

Egy ősi háztypusról.

Irta : Orosz Endre.

Az E. K. E. október hó 15. és 16-án az időjárásra való tekintet nélkül egy jól sikerült kirándulást rendezett a nagyszerű meziádi cseppkőbarlanghoz. Remeecz községen felül a jádvölgyi iparvasúton haladva, a kirándulást vezető *M. Kovács Géza* főtitkár figyelmeztette a társaságot egy ritka alakú paraszt lakóházra, mely a gyönyörű Jádvölgy jobbparti, gyepes térségén egész különállóan van építve. Megtekintvén az érdekes háznak külsejét-belsejét, meggyőződöttünk, hogy az — egy még most is használatban lévő — oly emberi lakóház, mely építészeti technikájában mint a történelem előtti idők régmúlt korából

SÖVENYHÁZ A JÁDVÖLGYÉBEN. (RUZITSKA FELVÉTELE.)

napjainkra maradt mintegy utolsó mohikán s ezért a pusztán megtekintésnél nagyobb figyelmet is érdemel. Így a kiránduláson jelenlévő dr. Ruzitska Béla úr szíves volt mindjárt fényképben is megörökíteni, magam pedig az alábbiakban rövid leírását adom.

Legjellemzőbb tulajdonsága, hogy az évezredek hosszú sora óta általánossá vált négyszögletű idomtól eltérőleg szabályos ellipszis alakú, melynek hossz tengelye a völgy hossza irányában van elhelyezve. Fala sövényfonat (Flechwerk), mely belül sárral van betapasztva és lemeszelve. Szalma hiányában hegyi füvekből magasan felrakott meredek fedelének tetejéből 4 rud közé font és betapasztott sövénykémény emelkedik ki.

Érdekes a fedélszerkezete is ennek a háznak. Ugyanis mert a vékony sövényfal nem bírná meg a súlyos fedelet, ezért a képen is jól látható elől-hátul 4-4 oszlopra fektetett vízszintes gerendákon nyugszik az egész fedél súlya, úgy hogy a fedélzet tartásában a sövényfalnak semmi szerepe nincsen.

Alacsony ajtaja a ház délkeleti oldalán, ellenben ablaka a délnyugati rövid oldalán van vágva.

A ház alsó végéhez szintén sövényből font kerekoldalú disznóól van hozzátoldva, mely azonban nincsen betapasztva. S most lépünk be a házba!

Első jelenség, ami a népies építkezés ismerőjének azonnal felötlök, hogy e háznak nincs pítvara s csak egy hosszukás szobából áll, melynek egyik végét a kandallószerű tűzhely foglalja el akként, hogy épen csak egy ember-vastagságú szűk hely maradjon a tűzhely mögé kerülhetni a padlásra való följárásra. Egy másik érdekes jelenség gyanánt érdemes följegyezni azt az epizódot, hogy a mint hárman beléptünk a házba annak belsejét megszemlélendő, a ház oláh asszonya — ki eddig megriadva nézte kívül a fotograflást, — most se szó, se beszéd, hirtelen fölkerült a padlásra s onnan míg csak el nem távoztunk, hívásra sem volt többé lekeríthető. Az ősi típusú háznak tehát ősjellegű volt a lakója is. A háznak belső berendezését egy láda, egypár hosszú lóca, a hátsó hosszú falon lógó ruhatartó rúd s más apróságok képezték. Az udvaron egy házilag összeácsolt ágyat is láttunk, enné azonban szükségét nem érezték, mert a földön háltak. A házat körülbelől 10 évvel ezelőtt építették.

Minthogy ilyen ősi típusú lakóház korunkban még a kulturailag leginkább elmaradt Erdélyben sem található többé, a remeci ház palaeoethnographiai szempontból kétségtelenül érdekes leletet képez. Eredete visszanyúl még a neolith-kor világába, midőn a legelső állandóbb jellegű lakóházak vagy kunyhók konstruálása kezdetét vette, mert a sövényfonatú primitív építkezésnek inkább természetében rejlik a kerekded alakítás, semmint a szegletes forma. De lépten-nyomon fel is lelhetjük nemcsak az erdélyi területen, hanem nagy magyar alföldünkön is a kerek formát azokon a melléképületeken, melyek a házi állatok berekesztésére szolgálnak, sőt kukoricakasok vagy górék meg épen ellipsis alakban készítettnek. Ebből viszont az is következik, hogy a remeci ház nem véletlen — vagy egyéni különlegesség — számba menő ritka tünemény, hanem a lakóház fejlődési sorozatának egyik igen-igen ősi láncszeme. Midőn a régmúlt idők szóbanforgó maradványának ezen igénytelen leírását adom az „Erdély“ olvasói számára, a tárgyi néprajz érdeke mellett teszem ezt azzal a célzattal is, hogy szolgáljon ez a meziádi kirándulás emlékéül.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. a Meziádi barlangnál. Október hó 15-én és 16-án egyesületünk központi elnöksége igen szépen sikerült kirándulást rendezett a Meziádi cseppkőbarlanghoz. Egyesületünknek e barlanghoz tett kirándulása most már a harmadik. Első kirándulása 1894-ben volt néhai tiszteleti tag urunknak, *Czárán Gyulának* vezetése alatt, aki a barlangnak 3 felső emeletét egy évtizeddel ezelőtt felfedezte, az egész barlangot feltárta, jelezte és a jelzésekről Biharfüredi kalauzában a kirándulók részére megbecsülhetetlen útmutatást is adott. E kirándulással is *Czárán Gyula* emlékének óhajtott egyesületünk áldozni. Kirándulóink október hó 15-én reggel 6 óra 40 perckor indultak el az 505. sz. személyvonattal. Jád völgyre érkeztek 9 óra 22 perckor. Innen iparvasúttal utaztak Remecre, ahol a társaságot várta *M. Kovács Géza* főtítkár, ki egy nappal hamarabb előre utazott a kirándulás sikerének előkészítése, biztosítása céljából. A társaság Remecen keveset időzött és sietve utazott tovább a Jád völgynek a sárguló erdő változatos színpompájával ékesített gyönyörű sziklái között. Délután 1 órakor érkeztek meg az iparvasúttal a Disznóláb elnevezésű hegygerinchez, amely a hegylakó közlekedési útja a magyar Alföld felé. A kirándulók 1 órai erős mászással érkeztek fel a vízválasztó gerincre, hogy azután mindenütt a Meziádi és Szohodoli völgy vízválasztó gerincén haladjanak tovább, itt-ott nagyszerű bepillantásokat nyerve a 300 - 400 méterrel mélyebben fekvő völgyekre. Estve 5 órakor, 2 órával hamarabb mint ahogyan a programban ki volt tűzve, érkeztek meg a cseppkőbarlanghoz. A hatalmas arányú barlangkapuzat csodálattal töltötte el a ki-

rándulókat. Hamarosan elhelyezkedtek az előcsarnokban rakott tűz körül és vacsoráztak. Este 8 órakor kezdték meg a nagyarányú barlang labyrinthus bejárását. A barlang megtekintése tartott éjfél után 2 óráig. Ekkor megkisérelték a tűz körül való alvást, azonban a hideg miatt csak a társaság egy része tudott aludni. Teafőzéssel töltötték az időt amíg megvirradt. Reggel 6 órakor útra keltek, hogy a remeci iparvasúton Jád völgyre utazhassanak. A visszatérés is igen szépen és váratlan sikerrel történt meg, amennyiben d. u. 2 óra 40 perckor már a személyvonathoz csatlakozást nyertek. Így Kolozsvárra 5 óra 30 perckor már megérkeztek. E kirándulást igazán rekord kirándulásnak lehet nevezni, mert ilyen rövid idő alatt társaság még nem járt meg a barlangot. A látottak a kirándulókat annyira elragadták, hogy többen kifejezték óhajukat a gyönyörű helyre még egy kirándulásnak rendezése iránt. A kiránduláson résztvettek: dr. Ruzitska Béláné, Baumann László, Franzen Péter, Kapronczay Sándor, Lázár Ödön, Orosz Andre, dr. Ruzitska Béla, Teutsch Henrik, Vészi Béla és *M. Kovács Géza* E. K. E. főtítkár.

Székely vértanuk emlékűnepe Szamosfa ván. Szent kegyelettel október hó 9-én ünnepelte az Erdélyi Kárpát-Egyesület a szamosfalvi határon kivégzett székely vértanuk gyászos emlékét. Délután 2 órakor gyülekezett a Nemzeti Színház előtt az E. K. E. székely társasága, az Egyetemi Kör és az Állami Tanítóképző ifjúsága, hogy gyalog zarándokoljanak ki a szamosfalvi vértanú emlékoszlophoz. A kegyeletes ünnepély délután 3 órakor kezdődött a Szentelt Hantok című dallal, amelyet a Tanítóképző énekkara *Zsigmond* ta-

nár vezetése alatt énekelt el mély érzéssel és nagy precizitással. Ezután *M. Kovács Géza* E. K. E. főtitkár tartott ünnepi beszédet és letette az E. K. E. székely társaságának koszorúját a sirra. Ezután *Portik Andor* az Egyetemi Kör titkára szavalt a nagy hatással a Vértanuk c. alkalmi költeményét. Majd az ifjúság nevében hatásos emlékbeszédet mondott *Pálffy László*, az Egyetemi Kör-nek elnöke.

Mély érzéssel és hatásosan szavaltak még *Kádár Árpád* és *Tunnyoghy Endre* IV. éves tanítóképződei növendékek. Majd végezetül a Tanítóképző énekkara belekezdett a Himnusz éneklésébe és azt a szép számban megjelent közönség levett kalappal az énekkarral együtt énekelte. A kegyeletes ünnepélyre kivonult még az állami Javítóintézet is összes növendékeivel.

Különlélék.

Erdélyi Album. Salnálkozva olvasom a nagyközhavasi menedékház ügyét. De az efféléket már megszoktam, hiszen itt a *Magas-Tátra* alján is mindegyre hallom a *Nagyszalóki-csúcs* morgását, elégedetlenségét, hogy a tudomány igaz óhajására s hazánk földműves népe legnagyobb hasznára csak nem akar csúcsán felépülni a Bólyai observatorium. Bizonyára efeletti mérgében volt nékem is részem, — aki pedig igazán epedő szerelmese vagyok — e nyáron a csúcson oly rettenetes nagy jégviharban (aug. 6-án; ugyanekkor az egész Tátra felső régiójában havazás volt s épp' ez okozta tudvalevőleg a szegény lengyel technikus s a híres vezetőnek halálát a Javorove-völgyben fekvő Antónia-csúcson); dühében elvakult már, nem válogat jó és rossz barát közt.

S ott messze Erdélyben meg még amugyabban áll a cultura; nehéz harcot kell vívni a E. K. E.-nek.

Ajánlanék én az E. K. E.-nek egy — bizonyára nem is új — ötletet.

Hazánk földrajza és természeti kincseinek ismertetése kapcsán sokszor esik szó pl. a szépséges *Révi-*, *Meziadi-* csepegőkő, az *Oncsásza-i* csont-, s a *Szkerisora-i* jégbarlangról etc. (és még még százával említhetnék példákat). S

én itt a messzeségben alig rendelkezem egy pár olyan fotogr.-képpel, amit magán szívességből volt szerencsém kapni. Nem tehetné-e meg, s vajjon, nem volna-e kötelessége az E. K. E.-nek: *Erdélynek természeti szépségeiben kiválóan értékes, nevezetes helyeiről mind-mind felvételeket készíttetni s album alakban forgalomba hozva terjeszteni?* Én úgy gondolom nagyobb jövedelmet hozna egy kis ügyes, főleg iskolákban való terjesztéssel, mint az — E. K. E.-gyűjtő.¹

Bizony-bizony elszomorodik az ember azokon a visszas állapotokon, amelyekbe nálunk lépten-nyomon belébotlunk. Telik nálunk sok mindenre pénz, csak arra nem, amire legjobban kellene: a haladást, a tudományt bármely alakban elősegítő körülmények felsegélyezésére. Hát, ha már az E. K. E.-nek ily kevés hiány fedezéseért is ennyire kell kérni a tagok — hisz' másokéra úgy sem számíthat — jóindulatát, legalább legyen élelmes.

Lehet, csalódom akkor, mikor azt

¹ Egyesületünk elnöksége kötelességét ismeri. Meg is kísérelte már több ízben és többféle formában az erdélyi képek forgalomba hozatalát, azonban még a kiadási költségek sem térültek meg. Szerk.

gondolom, hogy az ilyes albumok kiadásából az E. K. E.-nek jó jövedelme lenne, azt azonban tudom, hogy mi tanítással foglalkozók határozottan nélkülözzük.

Györfly István (Lőcse.)

Az angolok legújabb ifjusági egyesülete. Igen érdekes ifjusági egyesület hozott létre az angolok között a búr háború. Mafeking védője Baden-Powell generalis hadi, különösen küldönc szolgálatra fogta a 18 évnél fiatalabb ifjakat is. Tapasztalata az volt, hogy kitűnően beváltak a buzgalmat és bátorságot illetőleg, csak nem voltak eléggé járatosak és elég ruganyosak. Ezért a háború befejezte után azt akarta elérni, hogy a meglévő ifjusági egyesületek működési körét határozottabban terelje oly irányba, hogy az ifjak testi ereje, lélekjelenléte és hadi készsége fokozódjék. Azonban csakhamar egész külön egyesületet kellett atkotnia, melynek célja a jövő nemzedék testi és erkölcsi nevelése. Ez az egyesület a *Boy Scouts*, a cserkésző ifjak társasága. Rövid idő alatt Amerika és Németország is követték a Baden-Powell alapította egyesület példáját s így alig tíz év alatt is hatalmasan kiterjedt e három országban az új egyesület. Ennek az egyesületnek szervezését, szellemét ismerteti a nagybecskereki főgimn. múlt évi értesítőjében Králik László tanár. Az egyesület tagjainak érteniök kell a cserkészethez (megfigyelés, tájékozódás a természetben), a szabadban való önálló életmódhoz (lakást készíteni, sütni, főzni), az életmentéshez, az egészség ápolásához. Ápolniok kell a lovagiasság erényeit és minden nap legalább *egy* jócselekedetet kell véghez vinni. A szervezet maga katonás. A tagok újoncok és veteránok. Hogy az újonc másodosztályú cserkész lehessen, a következő vizsgát kell kiállania:

1. Harminc másodperc alatt kell egy kitűzött csomót megkötnie. (Lepedők összekötése tüzesetnél, kunyhós erkesztés a szabadban.)

2. Az *egy* percig szemlélt kirakat tartalmát hozzávetőleg le kell írnia. (A megfigyelő erő fokozása.)

3. Egy km. útát 8 perc alatt megtenni cserkésző lépésben.

Az elsőosztályú cserkésző vizsgája:

1. Az égi tájak megállapítása a nap és a csillagok állása alapján.

2. Egyedül megtenni 24 km. útát gyalog vagy csónakon; 35 km útát lovon vagy kerékpáron.

3. Meg kell oldania valamely életmentési feladatot írásban vagy gyakorlatban; pl. tüzeset, vízbefulás, első segély nyújtás.

4. Szülőhelyének és vidékének leírása térképen.

5. Takarékpénztári könyvvvel igazolni, hogy legalább 3 korona megtakarított pénze van.

6. Tudnia kell a szabadban tüzet rakni 3 szál gyufával. Ennél a tűznél két burgonyát megsütni s egy font lisztből ételt készíteni edény használata nélkül.

A cserkészők jelmondata: be prepared, légy készen!

Ez azt jelenti, hogy a cserkészőnek mindig készen kell lennie arra, hogy embertársain segítsen.

Látni való ezekből a föltételekből, hogy ez az ifjusági egyesület mennyire önállósítja az egyén testi és szellemi erejét, nemesíti lelkületét s szoktatja az emberszeretet erényeihez. Hol vagyunk mi magyarok e tekintetben? Bizony jó volna, ha minél többen elolvasnák a Krélik értekezését és ha nálunk is fokozottabb testi nevelés terjedne el úgy, hogy párosuljon a lelki erő és lelki nemesség fejlesztésével.

Dr. Kristóf György.

Automobiljáratok Hunyadmegyében. Rég megpendített eszme halad a remélhetőleg biztos megvalósulás útján. A Brád—Körösbánya—Déva közti közlekedésnek sok és nagy akadálya mindinkább szükségessé tette olyan forgalmi eszköz beállítását, mely a nagy távolságsgok áthidalásával nemcsak társadalmi életünk kellemességét, de iparunk és

kereskedelmünk előhaladását és boldogulását biztosítsa. Ezeket a célokat szolgálja az a néhány lelkes férfiú, kik már hetek óta azon fáradoznak, hogy Hunyad megyében részvénytársasági alapon álló vállalat személyszállításra berendezett automobiljáratokat létesítsen. Ez ügyben fontos és messze kiható gyűlés volt október 16-án élénk érdeklődés mellett Kontz Domokos polgármester elnöklete alatt a dévai városházán, amelyen Dicker József, az aradi „Westinghouse“ automobilgyár vezérigazgatója, előadta a megalakulandó autobusforgalom egész tervezetét és szakszerű felvilágosításokkal szolgált a mintegy nyolcvan tagból álló gyűlésnek. A tervezet lényegesebb részei a következők: Az első útvonal Déva—Brád—Kőrösbánya, a második Déva—Hátszeg, a harmadik Hátszeg—Petrozsény (egyenesszekötetés Déva—Petrozsény közt), a negyedik Petrozsény—Vulkán között. Ezen útvonalokon kívül tavasztól őszig még egy ötödik járatot létesítenek Petrozsény és a szurduki-szoros között, a kirándulók részére, mely útvonal később meghosszabbítva egész Tirgul-Ziu-ig (Romania) fog nyúlni, miáltal a petrozsényi vasútvonal összeköttetést kap romániai vasúttal.

Központ lenne Déva városa, hol garaget állítanának fel. Hogy anyagilag az eszme mily életrevaló, bizonyítja az is, hogy a megtett útvizsgálódások és precíz számítások után a Westinghouse automobilgyár maga is hajlandó nagyobb mennyi-

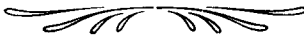
ségű részvényjegyzésre. Dr. Heppes előterjesztésére Hajduczky József bankigazgató indítványára kimondották a részvénytársaság megalakulását. Kibocsátanak 1500 darab 200 koronás részvényt.

Diplomaták a Nagykőhavason.

Érdekes látogatói voltak a nagykőhavasi menedékháznak július hó 5-én. Gaiffier d' Hestroy báró, belga meghatalmazott miniszter bukaresti nagykövet, Masson E. őrnagy, a bukaresti német követség katonai attachéja, Cernin gróf és Török gróf a bukaresti osztrák-magyar követség titkárai, Burg határszéli rendőrkapitány és Benedek határszéli rendőrfelügyelő vezetése mellett Predeálról a hegyháton át rándultak ki „Nagykőhavas“-ra. A diplomaták el voltak ragadtatva a táj szépségeitől és a gyönyörű kilátástól. A meglehetősen fáradságos felmászás után a menedékház nyújtott kellemes pihenőt, melynek szép fekvését célszerű praktikus berendezését és felszerelését külföldi vendégeink nem győzték eléggé dicsérni. Délután 4 órakor a társaság a nagykőhavasi turista úton a „Malomdomb“ hoz ereszkedett le, ahonnan automobilon tértek haza Predeálon át Sinaiába.

Adományok a nagykőhavasi

E. K. E. menedékház céljaira.
 Jánossy Béla (Budapest) 2 korona,
 Szalay István tanár (Szentés) 1 kor.,
 Deréky Gyula (Mád) 1 kor., Farkas
 Ödön (Budapest) 5 kor., Dr. S. Kováts
 József (Kolozsvár) 2 kor.

Könyvesház.

Bosnyák díszmü. Bosznia a turistáságnak valóságos Eldorádója. Gyönyörű vidékek, kitünö utak, nagy kényelem és biztosság és meglepöen olcsó árak. A turistaság ott országos közügy, melynek a kormányzatban külön osztálya van, melynek élén a nagytevékenységü Pojman Gyula áll, aki egyúttal Ilidzse fürdőnek az igazgatója.

Ilidzse gyógyfürdő Szarajevo környékén van. Külön vasútvonalon néhány perc alatt pár fillérért el lehet oda jutni. Az országos gyógyintézet pompás nagy parkban épült. Szállói modern kényelemmel vannak ellátva, egymás közt, a vasúti állomással és a vendéglövel fedett folyosó köti össze. A gyógyforrás 56 foknyi vize elsőrendü gyógyító erő, kivált csúzos bántalmak ellen, ivókuránál gyomor bajok ellen is. Minden fajtájú meleg, hideg és lápfürdői, hidegvízgyógyintézete stb. mintaserüek.

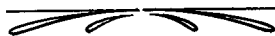
A bosnyák kormány kiváló gondot fordít Ilidzsére, a főváros ezen díszparkjára és sokat áldoz rá. Van is híre és látogatottsága. De a magyar közönség, amely általán alig törödik a ránk nézve annyira fontos annektált tartománnyal, Ilidzse iránt sem érdeklödik.

A bosnyák kormány, amely komolyan törekszik arra, hogy Magyarország is minél intenzivebb érdeklödést keltsen a gyönyörű és érdekes ország iránt, Ilidzsére is fel akarja hívni a magyarok figyelmét. A fürdöröl való prospektust, amely már 9 német kiadást ért, most magyar nyelven is kiadta. Valóságos díszmü ez, mintegy 4 ívnyi terjedelemben sok szöveggéppel és egy ívnyi külön

illusztrációval és az ország részletes térképével, csinos, színes és képes borítékban. A szöveget Ludvig tanár és Coltelli volt fürdőorvos írták.

Külön említésre méltó, hogy a bosnyák kormány e díszes könyv előállításával az „Elsö Váci Sajtó“ könyvnyomó és lapkiadó intézetet bizta meg. E nyomda tulajdonosa dr. Herrmann Antal kolozsvári egyetemi m. tanár, az E. K. E. néprajzi múzeumának tb. igazgatója, az Erdély egyik főmunkatársa, aki Boszniának egyik legalaposabb ismeröje és Magyarországon buzgó ismertetője. Hogy világszerte nagy tekintélyü saját tudományos folyóiratait és egyéb közhasznú munkálatait egészen a maga intenciója szerint kényelmesen kiadhassa, megvett Vácon egy régi jóhírü nagy nyomdát és ellátta modern felszereléssel. Ott készül már több előkelö fővárosi lap és folyóirat. Rövid idő alatt a vidéknek egyik legelső nyomdája lesz az „Elsö Váci Sajtó“. Ismerösöktöl vidékröl is elfogad megrendeléseket és mindennemü nyomtatványt s nagyon szolidul, gyorsan és jutányosan állít elő. A technikai részt Herrmann tanárnak Károly fia intézi, aki zeneszerző és volt tanító. Kolozsvárt is dolgozott a Bonaventura-nyomdában és aztán több évig Amerikában foglalkozott nyomdászattal. Hogy nyomdáját személyesen vezethesse, Herrmann tanár családjával Vácra költözött (Fürdő-utca 6. szám.)

A bosnyák kormány közegei nagyon meg voltak elégedve az ilidzsei magyar prospektus díszes nyomdai kiállításával. Néhány példánnyal az „Elsö Váci Sajtó“ rendelkezik s ott kapható 1 koronáért.

Dévaivára.

Szabó Imre, 28 oldal, 8°, 11 fénynyomattal. Kiadja a »Hunyadmegyei Tört. és Régészeti Társulat.« Déva, 1910. Ára 1 kor.

Kitünő ízléssel kiállított kis füzet ez, mely valóban régóta érzett hiányt van hivatva pótolni. Az etnografia terén már eddig is sikeres szakmunkásságot kifejtett szerző sok tekintetben nagy rutinnal oldotta meg a dévai várhegy kalauzáinak problémáját Déva várának történetét tömören, s mégis lendülettel adja elő, úgy hogy az adathalmaz zsúfoltsága nem éreztetni fárasztó hatását az olvasóra. Adatai általában megbízhatók, s így annál kirívóbb egy-két toll-, illetve sajtóhiba. (Pl. »1301-ben Árpádházi nemzeti királyaink uralkodása III. Béla halálával véget ért.« »Hunyadi 1556-ban halt el.«) S ha már a kifogásolni való dolgokat érintettük, nem hagyhatjuk szó nélkül a stílus jelentékeny fokú pongyolását és magyartalanságát. Szinte föltűnő, mennyi benne a magyartalan kifejezés, németes szórend és mondat szerkezet. Többször használja pl. a »képezni« igét, a »bilden« értelmében; előfordul a »bir« íge is a »haben« értelmében. »Aranybő« »várhegyről kiállítás«, »hason elnevezés« (5. lap); »közötti egyöntetűség« (9. lap); »építkezéseket ejtett rajta« (18. lap), a király »Erdélyt meglátogató útjában Dévát is megejtette.« (24. lap)

»mindezekhez orosz haderőnek kellett párosulnia« (25. l.) a föltűnőbb idegen hangzású, vagy egyébként helytelen kifejezések, melyeket itt hamarjában följegyeztünk. Ezekért talán nem is a szerzőt, hanem a Hunyadm. Tört. és Régiségi Társulatot terheli a felelősség, Nyilvánvaló, hogy az egyébként sikerült munkán meglátszik az utolsó simítások elmaradása. (Sajtó hiba is van elég bőven; a vesszők elmaradása itt-ott homályossá is teszi a mondat értelmét.)

Úgy tudjuk, hogy ez a kis munka a dévai Dávid Ferenc ünnepségek alkalmára készült, amit a füzet maga is elárul, mert Dávid Ferenc szereplésének egész oldalt szentel. Lényegében azonban főképp azt a kifogást emelhetnők, hogy a történelmi részből teljesen kimaradt a vár részletesebb leírása, illetőleg egy két kulturtörténeti vonatkozás.

Bizton reméljük, hogy a csinos kiállítású, s céljának teljesen megfelelő füzet csakhamar megéri második kiadását, s akkor a simítás könnyű szerrei keresztül vihető. A Déva környékén mind sűrűbben megforduló turisták bizonytalán hálásan fogadják a könyvecskét, melynek illusztrációi is elsőrangúak. (G.)

Lippay Béla: Miskolci Kalauz útmutató Miskolc törvényhatósági jogú és közvetlen környéke területén. Kiadja a Szerző. Miskolc, 1910. 89 oldal, 2 drb térképpel és több képpel.

Igen öröndetes jelenség, hogy városainkról és környékeikről egyre több kalauz-könyv jelenik meg és az, hogy a kalauz-könyvek beosztásukat és tartalmukat tekintve folytonosan tökéletesednek. Az idegenforgalomnak fejlődése csak akkor lehetséges, ha megfelelő beosztású és adataikat illetőleg megbízható kalauz-könyv áll az útas rendelkezésére. Ilyen megbízható és jól használható könyvecske a Lippay »Miskolci Kalauz«-a. A kalauz első fejezete igen praktikus a miskolci két pályaudvart, a csatlakozó vasútvonalokat, majd a bérkocsi díjszabást, a közúti villamos árszabását, továbbá a hordárdíjakat sorolja fel. A második fejezet

ismerteti a szállókat, vendéglőket kávéházakat és a közintézeteket, továbbá a fürdőket. A harmadik rész Miskolc földrajzi, éghajlati, népességi, geológiai viszonyait tárgyalja. A negyedik részben közölve van a városnak története. Az ötödik részben tömören le van írva a város. A hatodik rész ismerteti Miskolc kulturális és társadalmi intézményeit majd a hetedik rész a közgazdasági viszonyokat. A nyolcadik részben a látnivalók vannak felsorolva. A kilencedik részben a környékre tehető kirándulások vannak ismertetve. A praktikus kalauz máskülönben az orvosok és természetvizsgálók miskolci vándorgyűlése alkalmára készült és ára 1 kor. K. G.

A magyar kir. államvasutak téli menetrendje 1910—1911-re.

(Folyt.)

A budapest keleti pályaudvar—fiumei és ujdombóvár—bosznabródi vonalon

A Budapestről jelenleg d. u. 4 óra 10 p. Fiuméba induló gyorsvonat későbbben azaz este 6 óra 15 perckor fog indulni és Fiuméba reggel 7 óra 10 perckor, Fiume kikötőbe pedig 7 óra 21 p. fog érkezni, hol a Venezia és Ancona felé menő hajókhoz csatlakozik.

A Budapestről jeleuleg este 9 orakor induló gyorsvonat korábban, vagyis már este 7 óra 40 p. fog indulni és Fiuméba d. e. 8 óra 42 p. fog érkezni. E vonat nem mint eddig az egész éven át, hanem csak bezárólag október hó 31-ig és február 15-től fog forgalomba helyezettetni, azaz november 1-től február 15-ig nem fog közlekedni.

A Fiuméből jelenleg éjjel 10 óra 40 perckor induló gyorsvonat korábban vagyis már este 7 óra 55 p. fog indulni és Budapestre d. e. 9 ó. 35 p. érkezni.

E vonat Fiumétől Adony-Pusztaszabolcsig csak bezárólag október 31-ig és február 15-től fog közlekedni, azaz a téli idényben november 1-től február 15-ig nem helyeztetik forgalomba. Adony-Pusztaszabolcstól Budapest keleti pályaudvarig azonban egész éven át forgalomban marad, mert Adony-Pusztaszabolcson a balatonvidéki gyorsvonattal egyesítve közlekedik.

Az itt felsorolt három gyorsvonat f. évi szeptember 30-án Budapest keleti pályaudvarról, illetve Fiuméből már az új menetrend szerint fog indíttatni.

A Budapest keleti pályaudvarról jelenleg este 9 óra 50 perckor Fiuméba induló személyvonat későbbben, vagyis éjjel 10 óra 25 perckor fog indulni, érkezése pedig Fiuméba a jelenlegi marad.

A Budapest keleti pályaudvarról d. u. 2 óra 55 perckor Bosznabródba induló gyorsvonat Budapest keleti pályaudvarról Adony-Pusztaszabolcsig a balatonvidéki vasut gyorsvonatával egyesítve fog közlekedni.

A Budapestről jelenleg este 7 óra 45 perckor Eszékre induló személyvonat későbbben, vagyis este 8 óra 25 p. fog indulni.

A Fiume és Delnice között vasár- és ünnepnapokon közlekedő kiránduló személyvonatok forgalma megszüntettetik.

A sárbogárd—bátaszéki vonalon.

A Bátaszékről jelenleg reggel 7 óra 1 p. induló személyvonat későbbben, azaz d. e. 8 óra 20 perckor fog indulni és Sárbogárdra d. e. 11 óra 33 p. érkezni. E vonat közvetlen csatlakozást Bátaszéken Baja felől és Sárbogárdon a bosznabródi gyorsvonathoz Budapest felé.

A Sárbogárdról jelenleg este 6 óra 2 perckor induló személyvovat — közvetlen csatlakozással a bosznabródi gyorsvonathoz Budapest felől — korábban, azaz d. u. 5 óra 4 perckor fog indlni,

A Bátaszékről jelenleg este 6 óra 55 p. induló személyvonat korábban, vagyis este 6 óra 5 perckor fog indulni és Sárbogárdra este 9 óra 34 p. fog érkezni.

A bátaszék—ujdombóvári vonalon.

Az Ujdombóvárról jelenleg éjjel 3 óra 55 perckor induló személyvonat későbbben, azaz reggel 4 óra 35 p. fog indulni és a Fiume felől érkező gyorsvonathoz csatlakozást nyer.

A körös—belovái vonalon.

A Körösről jelenleg éjjel 10 óra 40 perckor Belovárra induló versenyvonat korábban, vagyis este 9 óra 28 p. fog indulni és nem talál csatlakozást a gyorsvonathoz Budapest felől.

A szentlőrinc—nasicí vonalon.

A Nasicről d. e. 11 óra 13 perckor Szentlőrincre induló személyszállító vonat Slatinán csatlakozást nyer a Deli vasut vonatához Barcs felől.

A győr—fehringi vonalon

A Czedömökről jelenleg reggel 7 óra 18 perckor Pápáig személyszállítással közlekedő tehervonat helyett egy új személyszállító vonat fog forgalomba helyezettetni, mely Czedömökről reggel 5 óra 46 p. fog indulni és Pápára reggel 7 óra 30 perckor érkezik

A pozsony-ujváros—szombathelyi vonalon.

Pozsony Újvárostói d. el 8 órakor, a munkaszünetes napok kivételével, — naponta egy tehervonat személyszállítással fog Ligetfaluiig közlekedni ahová a vonat d. e. 8 óra 13 perckor fog érkezni.

A székesfehérvár—paksi vonalon.

A Paks-ól jelenleg éjjel 3 óra 9 p. Székesfehérvárra induló vegyesvonat korábban, azaz éjjel 2 óra 44 perckor fog indulni.

Az adony-pusztaszabolcs—taploczai (balatonvidéki) vonalon.

A Tapolcáról jelenleg reggel 4 óra 20 perckor induló és a Tapolcára jelenleg este 9 órakor érkező gyorsvonatok Adony-Pusztaszabolcs és Budapest keleti pályaudvar közt egyesítve fognak közlekedni, a Fuméról jövő, illetve a Budapestről Bosznabrodába közlekedő gyorsvonattal.

Utóbbi gyorsvonat ez okból Adony-Pusztaszabolcsról korábban azaz d. u. 4 óra 21 perckor fog indulni és Balatonfüredre este 6 óra 47 perckor, Tapolczára pedig este 8 óra 15 perckor fog érkezni.

A veszprém—alsóórsi vonalon.

A Veszprémből jelenleg este 6 óra 1 perckor Alsóórsre induló vegyesvonat korábban, azaz d. u. 5 óra 20 perckor fog indulni.

A czelldömök—csáktornyai és a zalaszentiván—kisfaludpuszta—zalaszentiváni vonalon.

A Zalaszentiván – Kisfaludpusztáról jelenleg este 8 órakor Zalaegerszegre induló vegyesvonat forgalma megszüntették.

A Zalaszentivánról jelenleg éjjel 10 óra 50 perckor Zalaegerszegre induló vegyesvonat korábban, azaz este 9 óra 50 perckor fog indulni és Zalaegerszegre már éjjel 10 óra 25 perckor fog érkezni

A zabok—krapinateplicz—krapinai vonalon.

Zabok-Krapinatepliczről a jelenleg d. u. 4 óra 45 perckor induló személyvonat már d. u. 4 óra 13 perckor és a jelenleg este 9 órakor induló vonat már 8 óra 30 perckor fog indulni.

Budapest, 1910. évi szeptember 17 én.

A magyar királyi államvasutak igazgatósága.

(Utánnyomás nem díjaztatik.)

Főszerkesztő: dr. Szádeczky Lajos. Felelős szerkesztő: M. Kovács Géza.